

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Status

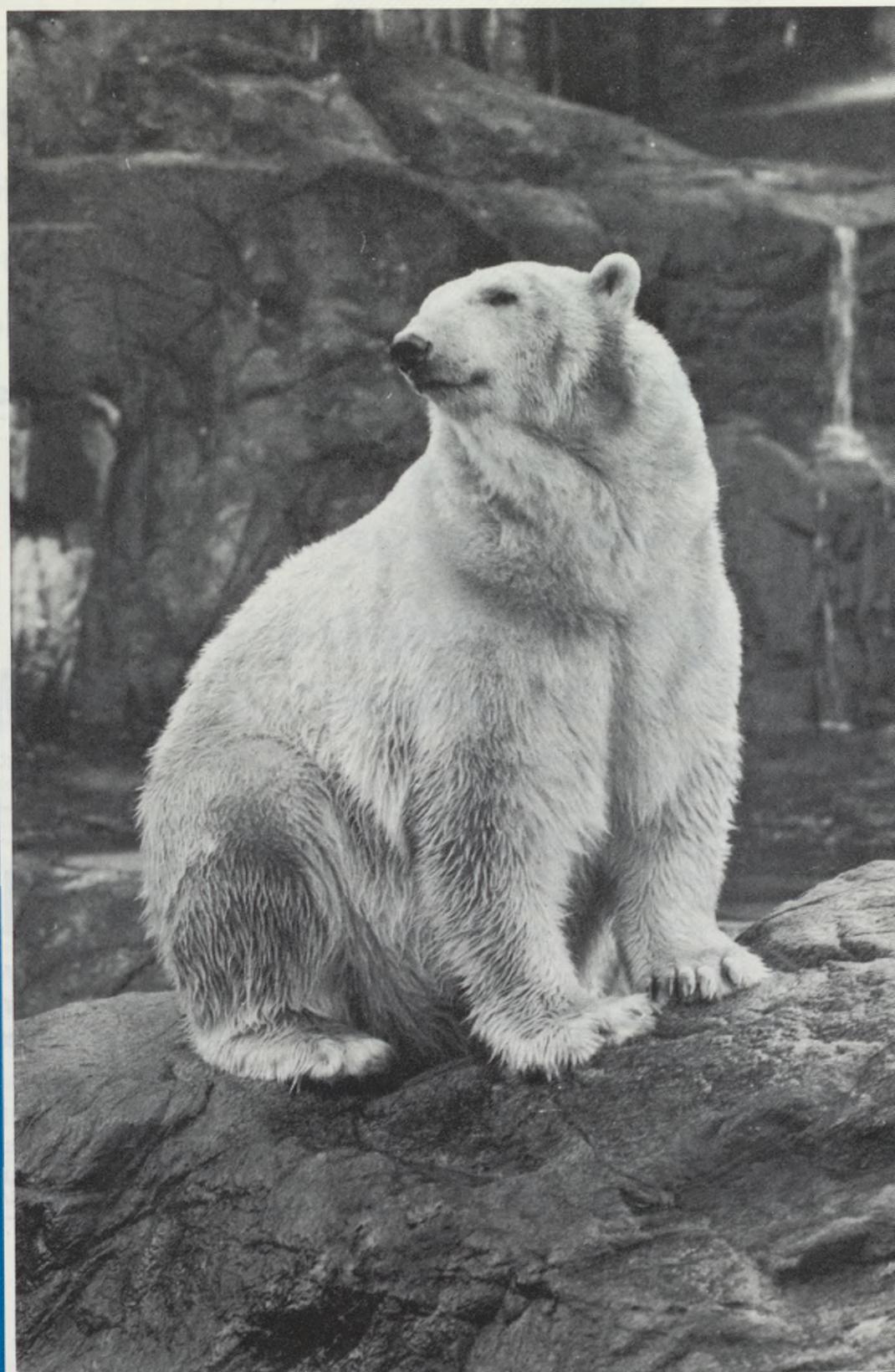
SOCIALMEDICIN · MILJÖVÅRD · HANDIKAPPFRÅGOR

Detta nummer handlar ganska mycket om vårt behov av friskt källvatten, rent havsvatten och av behovet och nödvändigheten av människors hälsa och friskhet.

Bildkryss på sid. 17.

Dokumentnovell på sid. 18.

Adresser till lokalför-
eningarna på sid. 20
och 21.

nr 9 1970
okt.-nov.
pris 2:—

***Vitaminbrist
är vanligare
än Ni tror
Med Multiplex
är Ni säker!***

Äter Ni mycket färdiglagad mat?
Lever Ni på smörgåsar? Har Ni en favoriträtt
som Ni äter dag efter dag?
Tycker Ni grönsaker är för dyra? Håller Ni diet?
Då får Ni sannolikt för lite vitaminer på naturlig väg.
Ni märker det inte idag, inte i morgon,
kanske inte ens denna månaden.
Vitaminbrist kommer långsamt smygande.
Ni blir trött och håglös, ur form.
Motståndskraften mot infektionssjukdomar minskar.
Tar Ni Multiplex är Ni säker.
Multiplex är vitaminer. Alla vitaminer Ni
behöver: en tablett om dagen.
Den kostar inte mer än 10 öre.
Multiplex, som tillverkas av läkemedelsfabriken Ferrosan,
får köpas utan recept men endast på apotek.

PS Det finns flytande Multiplex
för Er som har svårt att svälja tabletter.

Välkommen till

HULTAFORS Sanatorium
Kurort och enskilt sjukhem

Vila och rekreation.
Behandling av reumatiska och
nervösa åkommor, mag-, tarm-,
blod-, hjärtsjukdomar, ämnes-
omsättningsrubbingar etc.
Överläkare dr N. Blomstedt

Begär prospekt — Tel. 033/950 50, pa 510 35 Bollebygd

**Exklusiva
hushålls-,
present- och
reklamartiklar
i rostfritt stål**

GERMETCO AB

Fack 23, 150 13 TROSA - Tel. vx 0156/126 75

VÄVSTOLAR

**VÄVREDSKAP
KNYPPELDYNOR
HYVELBÄNKAR**

Begär katalog

Vävstolsfabriken

Fack 125, GLIMÄKRA. Telefon 044/421 41

Riksbekant SPECIALINDUSTRI för VÄVSTOLAR i
KVALITETSUTFÖRANDE

Status

Organ för Riksförbundet
för Hjärt- och Lungsjuka

nr 9/1970 årgång 33

Ansvarig utgivare: **Einar Hiller**

Redaktör: **Erik Ransemar**

Förbundskansli:

David Bagares Gata 3, 1 tr, Sthlm C

Postadress: Box 3196,

103 63 Stockholm 3

Telefon: 08/20 09 23, 20 09 24

Postgiro: 95 00 11

Tryckeri:

Axlings Bok- & Tidskriftstryckeri,
Södertälje

Annonsspriser:

Omslagets sista sida ..... kr 600:—
1/1 sida = 180 × 260 mm .... " 500:—
1/2 sida = 180 × 130 mm .... " 275:—
1/4 sida = 90 × 130 mm .... " 150:—
1/8 sida = 90 × 65 mm .... " 100:—
Färgannonser 25 % illägg.

Prenumerationspris:

Helår 20:—, halvår 11:—

Innehåll:

Probs	4
Havets enorma betydelse	5
Antingen kan man anpassa människan till arbetskraven — eller tvärtom	8
RHL:s konvalescenthem — en strålande idé — men hur skall det gå i fortsättningen?	
Torpareidyllen — ett hot mot våra skogssjöar	12
Socialpolitikens utformning grundläggs på arbetsplatserna	14
Status bildkryss	17
Dokumentnovellen	18
RHL-information	20
Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjukas lokalföreningar ..	21

Omslagsbilden: Foto-Hernried

Skall vi motarbeta de skyddade verkstäderna?

I Dagens Nyheter den 5 augusti tog Vilhelm Ekensteen i en hörnartikel upp vissa företeelser i samhällsutvecklingen som han ansåg att alla handikappade borde förena sig mot. Han säger i sin artikel att Anti-Handikapp från första stund gick till storms mot den segregation som de skyddade verkstäderna utgör.

Varken Vilhelm Ekensteen eller någon annan av dem som jag läst och som har varit kritiska mot de skyddade verkstäderna har analyserat varför dessa verkstäder uppkommit. Inte någon av dem har heller försökt analysera frågans principiella innehåll: är skyddade verkstäder *i sig* ett uttryck för segregationsidéer eller subkultursidéer eller finns det, med inflytanden i arbetslivet och med en annan samhällsstruktur, möjligheter att göra de skyddade verkstäderna till bra arbetsplatser för handikappade?

Frågan kan också ställas så här: är skyddade verkstäder ett uttryck för ett kapitalistiskt produktionsättets oförmåga (eller accelererande oförmåga) att ge handikappade (svårt handikappade) arbete? För att besvara den frågan måste vi gå till länder som har en socialistisk produktionsordning och se om den form som vi kallar skyddade verkstäder finns även där.

Polen tillhör de socialistiska länderna. I Polen har man satsat på kooperationen som en av formerna för det mest ändamålsenliga sättet att lösa problemet med rehabiliteringen av framförallt de svårast handikappade. Det är en polsk idé som inte baseras på några som helst utländska förebilder.

Invalidekooperativens Förbund förenade år 1967 över 2.500 industri- och serviceverkstäder samt över 4.000 detaljhandelsbutiker och centra inom ramen för invalidekooperativa företag.

Genom att successivt förbättra verksamhetsformerna och i en strävan att rehabilitera även de svårast handikappade har invalidekooperationen i Polen sedan några år tillbaka börjat organisera sk skyddade arbetsplatser. Dessa är avsedda för handikappade som på grund av handikapp eller hälsotillståndet överhuvudtaget inte är i stånd att förvärsarbete i de vanliga kooperativa företagen.

Utvecklingen i Polen är att det år 1960 fanns 8 sk skyddade arbetsplatser. År 1965 var det över 100 stycken. 1960 sysselsatte invalidekooperationen totalt 56.000 handikappade, år 1965 114.000

Det är alltså uppenbart att frågan egentligen inte skulle gälla skyddade verkstäder eller icke skyddade verkstäder. Frågan gäller på vilket sätt vi använder våra skyddade verkstäder, vilken inriktning vi gett dem, vilken attityd till dem vi har, vi som inte arbetar på dessa verkstäder, vilken attityd den privata företagsamheten har till verkstäderna och till dem som arbetar på dem och kanske viktigast av allt, vilken attityd till arbetet de har som arbetar på dessa verkstäder.

Det hjälper ju inte mycket om man från samhällets (och handikapprörelsens) sida får företagen i vårt land att göra arbetsplatserna i teknisk mening tillgängliga för handikappade, om man inte anställer fler handikappade.

Det är fullt möjligt att tänka sig att man även i vårt land skulle kunna förvandla de skyddade verkstäderna till samhällsägda företag förvaltade av arbetarna själva. Jag har svårt att tänka mig att handikapprörelsen skulle vara negativ till en sådan utveckling.

Erik Ransemar

Probs

RIKSFÖRENING FÖR CYSTISK FIBROS

■ Riksföreningen för cystisk fibros bildades i Uppsala den 23 augusti 1969. Föreningens syfte är att på alla sätt bekämpa sjukdomen cystisk fibros i Sverige. Uppgiften består i:

- 1) att ge patienter med sjukdomen stöd i behandlingen och hjälp till anpassning i samhället,
- 2) att sprida kunskap om sjukdomen och dess behandling och därvid öka förståelsen för de sjukas problem,
- 3) att verka för stöd åt vetenskaplig forskning om sjukdomen,
- 4) att befrämja kontakter med liknande organisationer i andra länder.

Att det har funnits ett stort behov av att bilda en förening för cystisk fibros, märks dels genom det stora deltagarantalet vid föreningens konstituerande möte, dels genom föreningens nu snabbt växande medlemsantal. Den främsta orsaken till detta behov är att sjukdomen idag inte är tillräckligt känd. Detta leder till att de sjuka inte möter förståelse för sina problem, att sjukdomen ibland i onödan går odiagnostiserad kortare eller längre tid, att sjuka inte får tillräcklig social och ekonomisk hjälp, att de inte får lämplig yrkesrådgivning och yrkesutbildning m m.

Vad är cystisk fibros?

Cystisk fibros är en medfödd sjukdom, även om det ibland kan dröja länge innan symtomen på sjukdomen blir så uttalade att man misstänker att barnet är sjukt.

Cystisk fibros uppträder när vissa körtlar inte fungerar riktigt. Slemlkörtlarna utsöndrar ett abnormt tjockt, segt slem och svettkörtlarna producerar ett ovanligt salt svett. Det är särskilt det sega slemmet som ger komplikationer.

Friska människor utsöndrar ett tunt, lättflytande slem som hjälper till att hålla luftvägarna rena från bakterier

och dammpartiklar. Det sega slemmet vid cystisk fibros täpper däremot till de små luftrören i lungorna och gör att barnet får svårt att andas. Dessutom samlas och växer bakterier gärna i det sega slemmet, så att infektioner följer.

På liknande sätt täpper det sega slemmet till utförsångarna i bukspottkörteln. Bukspottkörteln, som också kallas pankreas, är en körtel i buken strax nedanför magsäcken. Den förser tunntarmen med kemiska ämnen, kallade enzymer, vilka skall hjälpa till att smälta maten. När körtelns utförsångar täpps till kan enzymerna inte nå tarmen och utföra sin uppgift. Maten passerar då genom tarmkanalen endast delvis smält.

Vanligtvis har patienter med cystisk fibros inga problem av det salta svettet, men i varmt väder eller vid hög feber, eller under kraftig fysisk aktivitet kan kroppen förlora stora mängder salt.

Huvudsakligen angriper cystisk fibros således lungorna och matsmältningen. Hos en del barn är det lungorna som är svårast angripna, hos andra är det matsmältningsorganen. Emellertid är det många som har problem från bägge systemen.

Varför kallas sjukdomen cystisk fibros?

Egentligen har sjukdomen i Sverige tidigare inte kallats cystisk fibros, utan den har varit mer känd under namnet cystoisk pancreasfibros eller mucoviscidos.

Riksföreningen för cystisk fibros är öppen för alla med intresse för sjukdomen. Adressen är Barnmedicinska kliniken, Akademiska sjukhuset, Uppsala, postgiro 37 62 16. Årsavgiften är för enskilda personer 20 kr och för föreningar 100 kr.

UTTALANDE FRÅN NORDKALOTTKONFERENSEN

■ I förra numrets ledare tog vi upp problem som diskuterades vid en två dagarskonferens i Gratangen i Norge där ett 60-tal representanter för handikapporganisationer i Norge, Finland och Sverige deltog. Vi publicerar här ett av konferensens uttalande.

Bättre information

Det finns ett stort behov av bättre information om de sociala förhållandena och rättigheterna i samhället. I varje kommun bör finnas någon form av informationscentra dit man sammanför all den information om all den sociala service, som ett modernt samhälle till-

handahåller. Målsättningen bör vara att den enskilda individen skall kunna slippa ifrån att besöka uppsöka en rad olika instanser och tjänstemän och istället få möjligheten till en central kontaktpunkt.

Glesbygdskonsulenter

Glesbygdens problem är så särpräglade att det visat sig nödvändigt i Sverige att tillsätta speciella tjänstemän med uppgiften att dels skaffa sig så goda kunskaper som möjligt om problemen, dels att kartlägga problemen i förhållande till varje orts struktur och till sist att komma med förslag och att hjälpa till med att praktiskt förverkliga förslagen. Konferensen uttalar att detta uppslag som varit framgångsrikt i Sverige också bör genomföras i Norge och Finland. Staten bör ta sitt ansvar för glesbygdens människor genom att tillsätta sådana konsulenttjänster och staten bör också i det sammanhanget ge konsulenterna möjligheter att genomföra nödvändiga åtgärder. Samtidigt bör kommunerna få tillräckligt ekonomiskt stöd för att kunna driva en social serviceverksamhet och att kunna ge ekonomisk trygghet för just de grupper som kräver speciella insatser, framförallt handikappade och äldre.

Brist på personal

Konferensen har konstaterat att mycket av det som redan nu skulle kunna genomföras hämmas av bristen på nödvändig personal. Kraftigare ekonomiska satsningar behöver göras för att minska knappheten på personal inom den sociala och arbetsmarknadsmässiga sektorn. För att personalen som arbetar inom glesbygdensområden skall kunna utföra ett effektivt arbete behöver den vara rörlig dvs. den behöver bedriva en uppsökande verksamhet. Den bör därvid ha god tillgång till avancerad teknisk utrustning och till goda kommunikationsmedel.

Vidga den nordiska arbetsmarknaden

Den gemensamma nordiska arbetsmarknaden behöver utsträckas till att omfatta även handikappades yrkesutbildning och rehabilitering. Vi anser att den principen bör vara vägledande att den enskilda individen skall ges rättigheten att få sin yrkesutbildning och sin rehabilitering på den ort som passar individen bäst med hänsyn till de geografiska förhållanden om villkoren i övrigt för yrkesutbildning och rehabilitering är uppfyllda. Det betyder att det inte är bosättningsort och avstånd räknat i mil som skall fälla ut-

Forts. sid. 16

Havsfiske är nödvändigt, men intensifierad havsforskning är minst lika nödvändig.

Havets enorma betydelse

Om vi tänker oss en kub havsvatten med 100 meters sida, så väger en dylik drygt en miljon ton och innehåller inte mindre än 27 210 ton koksalt.

Eftersom vattnet rinner utmed jordytan eller sipprar genom jord- och sandlager etc. kommer det i beröring med snart sagt alla de vanligaste grundämnena och föreningarna. Därför för det med sig till haven en börda som består av nästan alla jordskorpans ämnen, varibland även guld, silver, koppar och andra metaller.

Till dem man lyckats utvinna i betydande mängd hör magnesium. År 1941 lyckades ett amerikanskt företag med lång erfarenhet av bromutvinning ur havsvatten att få fram magnesium i ren form, och för detta ändamål byggdes en fabrik i Freeport i Texas.

Inom tio månader stod fabriken färdig

och i slutet av 1941 var man uppe i en tillverkningskapacitet som motsvarar en årsproduktion av 24 500 ton. Året därpå hade denna siffra fördubblats.

Det var en smått världshistorisk händelse när den första kommersiella magnesiumtackan gjöts, men så hade också förberedelserna varit både mångåriga, långvariga och ytterst invecklade.

Havets potentiella betydelse för mänsklighetens försörjning med födoämnen, främst protein, har under efterkrigsdecennierna varit föremål för livlig debatt och starkt divergerande bedömningar. Vissa författare har redovisat mycket optimistiska kalkyler enligt vilka havets årliga primärproduktion av biologiskt material skulle ligga många gånger högre än landområdenas. Andra har kommit till slutsatsen att de båda beräkningskomplexen skulle vara av samma storleksordning. Det förra alternativet skulle kunna ge mänskligheten en tämligen väl tilltagen frist, under vilken det måhända skulle kunna finnas möjlighet att få bukt med den okontrollerade folkökningen. Den andra innebär att en försörjningskris i stor skala ligger ganska nära. Många kunniga bedömare tycks vara böjda att anse att sanningen ligger närmare de pessimistiska siffrorna än de optimistiska, säger STURE WAHLSTRÖM, i denna artikel.

Kemister och ingenjörer hade länge varit övertygade om att det skulle gå att utvinna magnesum ur havsvatten — men man behövde förutom vattnet även mängder av lättillgänglig elkraft, kalk samt utomordentligt goda transportmöjligheter både till lands och sjöss.

Just i Freeport hade man slutligen funnit allt detta. I jorden fanns enorma hängder naturgas, som kunde utnyttjas för uppvärmnings- och en rad andra ändamål, och i den närbelägna hamnen Galveston Bay fanns vidsträckta ostron- och musselskalsbankar, ur vilka kalk kunde framställas snabbt och billigt. Vidare befanns transportförhållandena åt ömse håll vara närmast idealiska.

Det behövs fyra ton magnesiumklorid för framställning av ett ton metall. Här till får man ett tjugotal biprodukter, som går till kemiska och kemisk-tekniska industrier av olika slag.

Havets volym är verkligen imponerande. Den beräknas uppgå till mer än 1 360 miljoner kubikkilometer. Medel djupet är 3 680 meter, men variationerna är mycket stora.

Den totala procenten salt i havs-

vatten varierar mellan 3,4 och 3,7. Som medelvärde brukar man räkna med 3,5 procent eller 35 promille. Detta innebär att på 1 ton havsvatten finns 35 kg salter. Regnar det ymnig eller är tillflödet av färskvatten från land rikligt, kan salthalten gå ner till 3 procent. Tämmligen isolerade vattenbäcken som Röda havet kan komma upp till en salthalt av 4 procent eller mer, helst som avdunstningen i dessa trakter är stor. Frånsett dessa extrema avvikelser visar analysen av havsvatten en ganska konstant sammansättning runt hela jorden. Nedanstående tabell visar halten av de i havsvatten förekommande vanligaste salterna:

	Per 1 000 viktsdelar vatten	Proc av total salt- mängd
Koksalt, natriumklorid	27,21	77,76
Magnesiumklorid	3,81	10,88
Magnesiumsulfat	1,66	4,74
Kalciumsulfat, gips	1,26	3,60
Kaliumsulfat	0,86	2,46
Kaliumkarbonat	0,12	0,34
Magnesiumbromid	0,08	0,22
	35,00	100,00

Havet ger många slags skördar. Här ilandsförs kanadensiska räkor.

● På vägen mot jordens inandömen finns förvisso mycket att hämta. Både till lands och sjöss. Olja och metaller förekommer på större djup under både kontinenter och havsbottnar än man tidigare trott.

Eftersom havet utan tvekan är den potentiellt största reserven både i fråga om födoämnen, metaller, kemikalier och oändligt mycket annat, så ter sig självfallet havsforskningen allt angelägnare.

Även här i landet bedrivs havsforskning. I statlig regi forskar man f. n. för mellan 20 och 30 miljoner kronor om året. Men då är att märka att ingen enda del av verksamheten äger rum vid verk eller institutioner som har havsforskning som sin huvuduppgift. Hur mycket som satsas av enskilt näringsliv vet man inte, men några större belopp rör det sig inte om.

Den av departementsrådet Sven Svartling ledda havsresursutredningen har bl. a. fått fram, att 88 olika statliga verk och institutioner ägnar sig åt uppgifter vilka har större eller mindre samband med utforskandet av våra havsområden.

Anmärkningsvärt är, att bara 46 av dessa enheter offentliggjort några resultat av sin verksamhet under de senaste fem åren!

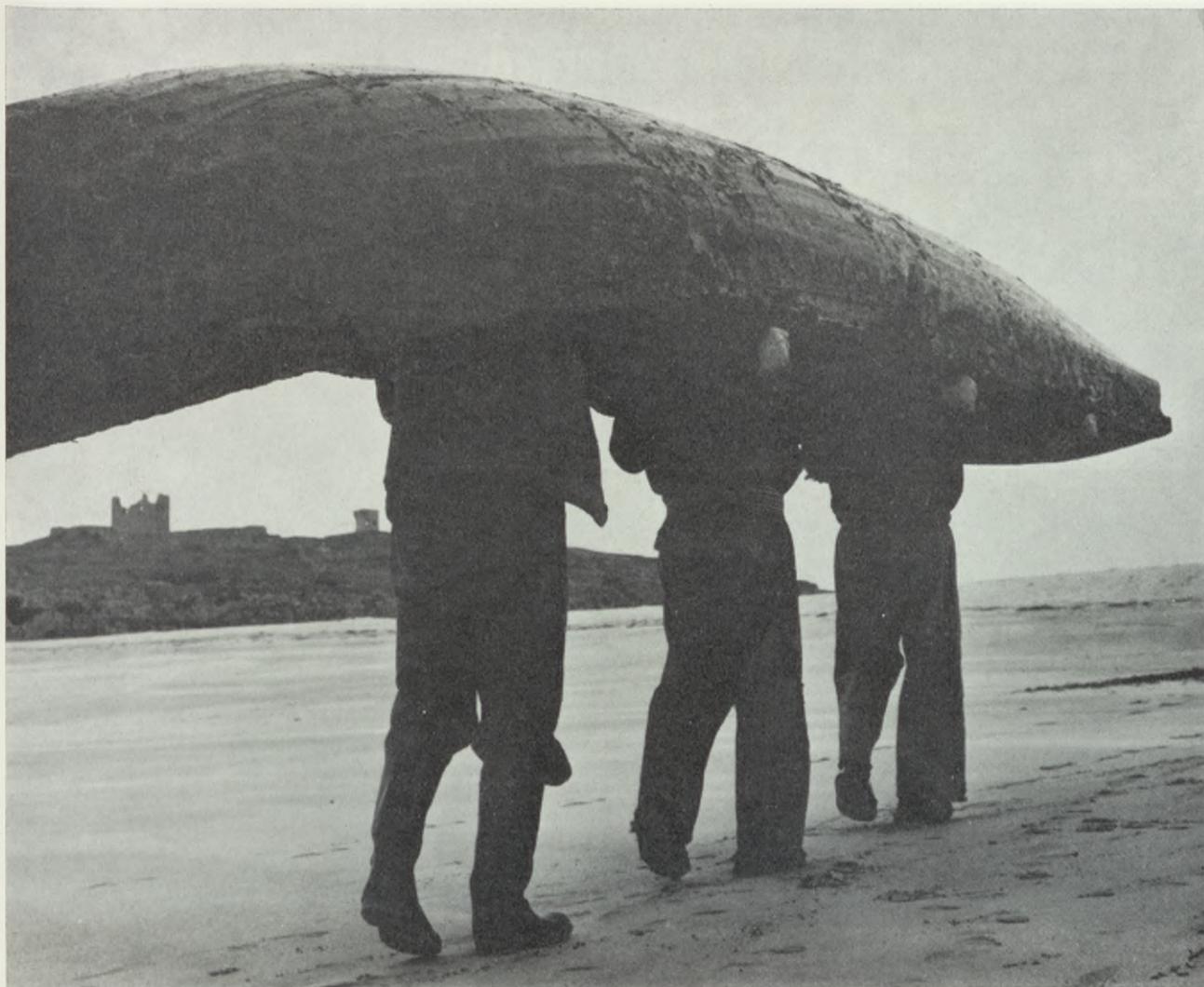
Detta visar att havsforskningen, minst sagt, är splittrad och att verksamheten per institution är starkt begränsad.

I utredningen har redovisats 281 forskningsobjekt. En tredjedel av dessa ligger inom havsbiologi och fiskeriologi. En fjärdedel tillhör havsgeologin och geofysiken. Det förekommer även "smärre" specialiteter som oceanografi med hydrofysik och hydrokemi (vattnets fysik och kemi), sjömedicin, kommunikationsteknik och sjömätning.

Den statliga personalinsatsen på berörda områden motsvarar 630 årsverken. På utrustnings- och materialsidan är fartyg, provrännor och boj-system, undervattenslaboratorier och geofysisk utrustning, undervattens-TV och nya fältstationer det som oftast efterlyses.

En effektiv samordning av resurserna, både statliga och enskilda, är uppenbarligen av nöden — detta inte minst med tanke på de allt angelägnare kontakterna på det internationella planet.

● Inledningsvis har här nämnts havet enorma betydelse för mänsklighetens försörjning och att många experter ser pessimistiskt på möjligheten att öka produktionen av livsmedel ur

oceanerna i takt med befolkningsökningen.

Härtill bör kanske dock fogas den anmärkningen, att havsforskningen kan komma med opåräknade överraskningar. Den engelske forskaren Alastair Hardy hör till kategorin relativt optimistiska vetenskapsmän, och han säger:

"Fiskerinäringen står i dag på ungefär samma nivå som jordbruket gjorde en bit in på 1700-talet, och ett dylikt konstaterande anser jag innebära en icke föraktlig källa till tröst."

Kanske har han i någon mån rätt. Många ryska vetenskapsmän har yttrat sig på liknande sätt och den amerikanske biokemisten Henry Borsock, som i sina forskningar bl. a. ägnat sig åt den biologiska syntesen av proteiner, hävdar bestämt att vi till vårt förfogande har vetenskapliga och tekniska möjligheter att få fram livsmedel som täcker behovet i varje tänkbart läge. Han påpekar i sammanhanget att kolossala mängder fiskäggvita, som nu går till gödningsändamål eller används som kreatursfoder, skulle kunna rädda hundratals miljoner män-

niskor från svält. För gödningsändamål skulle vi i stället kunna använda en väsentlig del av allt det som vi i dag släpper ut genom våra avloppsledningar och som undantagslöst åstadkommer mer skada än nytta.

Naturligtvis kan dock inga vare sig fiske- eller andra metoder hålla jämna steg med folkökningen, om denna fortgår i samma tankt som nu. Om 1 100 år kommer det då inte att finnas mer utrymme per individ på jordens yta än en ståplats på mindre än en halv kvadratmeter.

Detta har vi den berömde engelske matematikern och astrofysikern Fred Hoyles ord på.

● Men redan de närmaste femtio åren kommer ju att ge oss bekymmer nog, även om befolkningsläget under den tiden skulle börja stabiliseras. Vad angår utsikterna till tröst i bedrövelsen, bör vi kanske inte heller alldeles bortse från möjligheten av naturens egen balanserings- och bromsningsförmåga.

Hur som helst så måste vi ha klart för oss att det inte existerar någonting

som kan ersätta vattnet. Man säger att "allt kött är hö", men man kan med än större rätt säga att "allt kött är vatten". Så länge människan bebor jorden, kommer hennes lycka och framgång att bero på hur pass klokt hon behandlar och betjänar sig av vattnet.

När vi smutsar ner våra strömmande vatten, vår sjöar och havsvikar, innebär detta ett gigantiskt slöseri. Rent och hälsosamt vatten är den största och värdefullaste av alla jordiska tillgångar.

Om människan i sin dårskap sågar av den gren på vilken hon sitter, om hon låter sina boplatser fördärvas och förgiftas eller blottas på existensmedel, då dömer hon sig själv till undergång. Men vattnet kommer att överleva en förblindad mänsklighet. Vatten kommer att läka de sår människan tillfogat moder jord, och så småningom skall det i förening med de andra naturkrafterna utplåna alla de monument människan upprest på jorden. Naturen återgår till sitt forna ursprungstillstånd och fortsätter sin eviga krets-gång som förut. ■

Antingen kan man anpassa människan till arbetskraven — eller tvärtom...

BRUNO UTBULT som är byrådirektör på Arbetsmarknadsstyrelsen och dess arbetsvårdsbyrå kommer dagligen i kontakt med de handikappades problem på arbetsmarknaden. I denna artikel för Stataus tar han upp de krav man bör ställa på arbetsplatsernas utformning utifrån de kunskaper vi har idag inom ergonomin. Han konstaterar att vi bara befinner oss i portgången när det gäller att tillgodose individuella krav i arbetslivet.

Enligt en gammal grekisk sägen fanns det för länge sen ett vårdshus som garanterade sängar som passade alla resenärer, oberoende av kroppsbyggnad. Men alla sängarna var lika långa — man ordnade det hela i stället så, att om det kom någon gäst som var för lång, så kapade man av honom till lämpligt mått, och de korta sträckte man ut så de fyllde upp sängen. Det var en effektiv men lite väl drastisk metod. En annan och bättre skulle självklart vara att man i stället hade sängar som gick att förlänga eller avkorta alltefter vars och ens behov.

Anpassa människan — eller tvärtom?

Inom arbetslivet är det likartat: antingen kan man anpassa människan till arbetskraven eller också tvärt om. Den senare utvägen verkar lika självklar som det där med sängarna. Men fortfarande används för det mesta den gamla grymma metoden: här finns inget jobb för dej som inte kan nå tillräckligt högt eller långt, du blir kapad från arbetslivet; du som inte kan se, du får gå härifrån. Och så vidare. Arbetsanalyser med noggrant angivan-

de av alla detaljkrav i ett jobb beträffande att se, höra, sträcka, böja, dra, lyfta, gå, stå, stå ut med rå och kall och dammig luft etc. har utarbetats. Och när en aspirant anmäler sig görs en personanalys på förmågan att klara motsvarande krav. De båda analyserna jämförs — passar då vederbörande in på 79 faktorer men inte på den åttionde, så fimpas han från det jobbet hur intresserad och i övrigt lämpad han än är.

Detta är lite grovt schematiserat. Ty den mer vettiga (ergonomiska) sängmetoden har nog kommit i bruk här och var. Och framgångsrikt praktiserats för tex de synskadade sen långt tillbaka fast den inte gått under det här nyfikna namnet. Detta att anpassa arbetet efter människans förutsättningar och begränsningar är ergonomins kärna och stråvan.

Arbetsanalysernas roll

Egentligen har trots allt också arbetsanalyserna drivit på denna utveckling till de handikappades fromma. Ty när man började gå igenom olika arbetsområden upptäckte man dels, att de gamla innötta föreställningarna om

krav på syn, hörsel, rörelseförmåga etc i olika jobb var överdrivna eller to m ibland rent missvisade; dels visade det sig, att man kunde göra enkla förändringar så att den stackarn som föll på den åttionde faktorn kunde räddas. Och även om det stötte på mycket motstånd från arbetsheroer att folk skulle sitta och jobba, så gick det att få in en stol här och var så att en rörelsehandikappad kunde klara sig.

De ergonomiska kraven

De ergonomiska kraven kan delas in i generella och individuella. De generella börjar alltmer beaktas: det finns normer att följa beträffande belysning, buller, drag, luftsammansättning, arbetstyngd, arbetsställning o s v, och det finns metoder att förbättra arbetsförhållandena i olika avseenden. Men möjligheterna att tillgodose de individuella kraven att anpassa arbetet och arbetsmiljön till människans förutsättningar och begränsningar är fortfarande mycket små, ja vi befinner oss ännu bara i portgången. Inte ens på de speciella verkstäder som finns för träning och arbete åt handikappade finner man ideala förhållanden utan i stället ofta

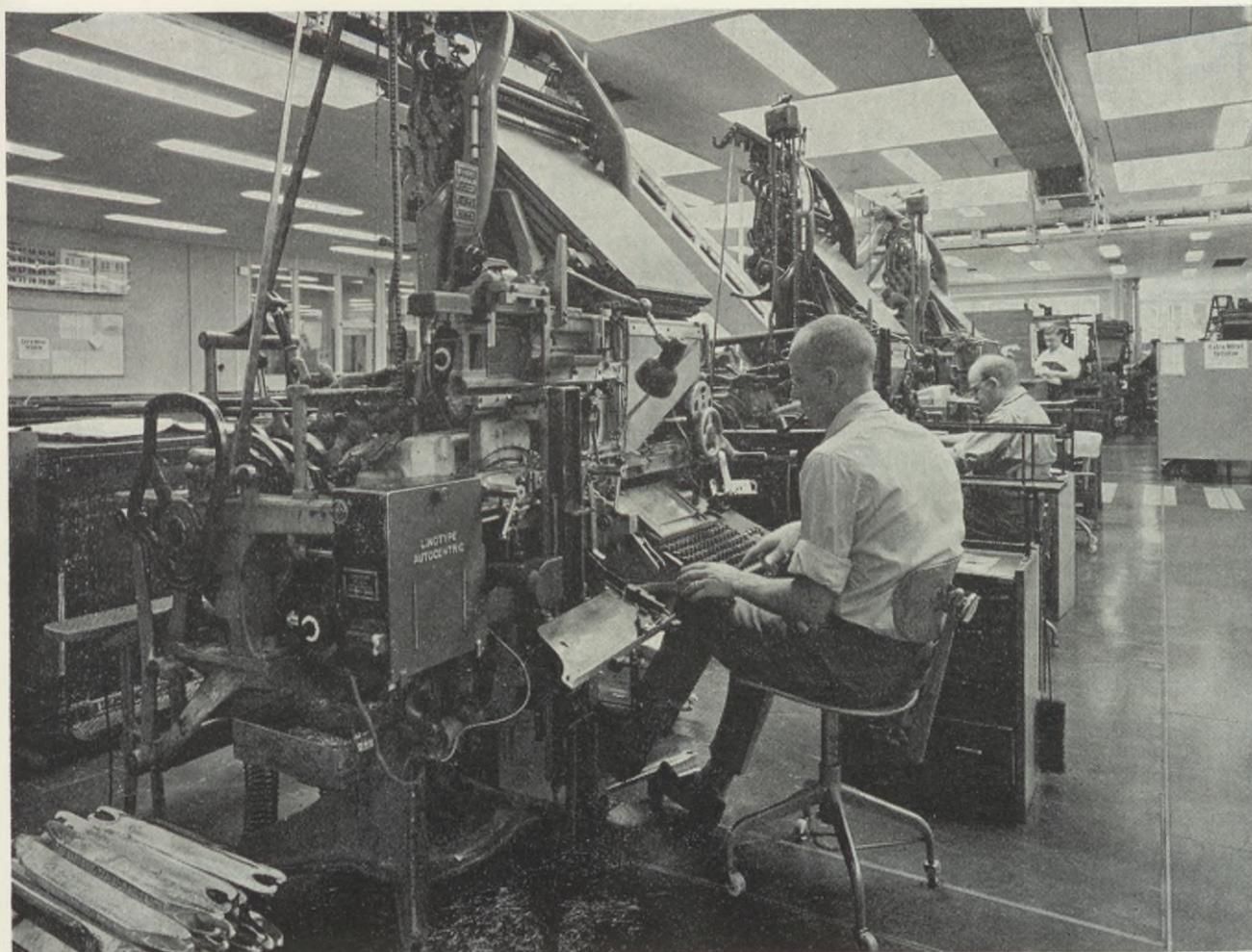

Foto: Hernried

direkt ergonomiska felaktigheter av elementär art.

Arbetsgivarna kan få bidrag

Sedan några år kan arbetsgivare få bidrag av arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) för specialanordningar som behövs för att en handikappad skall kunna anställas. Men det har inte utnyttjats i nämnvärd utsträckning — några få fall pr år i hela landet. Från juli 1970 har detta bidrag förbättrats dels så att det kan utgå även för redan anställd som blir handikappad och dels har beloppet höjts till 15.000 kr. Men fortfarande kan en arbetsgivare få högst halva kostnaden ersatt, och det är säkerligen hämmande i många fall, speciellt när det är fråga om nyanställning. Hur det är, så drar man sig för att sasta större summor på tex en maskinändring av individuell art. Det kan bli kortvarigt utnyttjad, och sedan behövs det kanske ny stor investering av helt annat slag, eventuellt för samma maskin, för nästa handikappad.

Vi kan dock hoppas, att det blir lite större intresse för denna utväg att vidga valmöjligheterna för handikappade i och med att den gäller redan

anställda. Som arbetsvårdsmässig profylax är den av största intresse även ur arbetsmarknadsverkets synpunkt. Att beakta i sammanhanget är, att ersättning för kostnader till yttre anordningar som ramper, vidgning av dörrar, anordningar för lift o dyl kan utgå.

Brist på sakkunskap

Det väsentliga hindret för att detta med specialanordningar och ergonomi till de handikappades förmån ej lyckats slå igenom i större utsträckning är dock säkerligen bristen på sakkunskap. Arbetsgivare såväl som arbetsvårdens och skyddade verkstädernas folk står ganska handfallna inför problemen. Det råder inte bara brist på expertis utan också på en mer brett lagd ergonomisk allmänbildning i ergonomi. Det finns för lite folk som är inne i de ergonomiska tankebanorna i sådan utsträckning, att de upptäcker elementära fel och kan finna möjligheter ens till enkla lösningar. Detta har AMS nu tagit i tu med att råda bot på i om med att man skall anordna kurser i ergonomi för arbetsförmedlingens folk.

Vad vi ytterligare kan hoppas på är, att medel ställs till förfogande till en

ordentlig ergonomisk drive inom de skyddade verkstäderna och träningsinstituten. Man kan här skapa kärnor till vidgad ergonomisk verksamhet för handikappade utåt och in i industrierna och andra arbetsområden. Staten måste gå före när det gäller att anställa handikappade inom sina företag samt affärsdrivande och andra verk och se till att eventuella hinder för detta undanröjes. Det krävs en annan syn än att till vad pris krama ur så mycken vinst som möjligt ur ett företag — detta är ju dock till för människans skull och inte tvärt om. Men tyvärr så tycks privatföretagens profitspsykos ha smittat av sig på även de allmänna företagen och verken.

Till sist: ergonomi måste kopplas in på den halvskyddade sysselsättningen, ett annat lovande barn i handikapppolitiken som av olika anledningar inte uppfyllt förväntningarna.

Glöm inte
Status Jul

Pris 3:-

RHL:s konvalescenthem — en strålande idé — men hur skall det gå i fortsättningen?

JOHN LARSSON talar i denna artikel varmt för ett bevarande av de konvalescenthem som RHL-organisationerna driver. Han är välkänd för många lungsjuka sen sina föreståndarår för Alsborg och Fjällfarargården. Artikeln skrevs före kongressen men Status har avvaktat den debatt som vi väntade skulle komma där. Artikeln införs därför nu något förkortad.

Det var med verklig entusiasm som RHL:s lokalförvaltningar i början av 50-talet började planera och skapa fram konvalescenthem för sina medlemmar. Som bakgrund hade de minnet av 1930- och 40-talet då tuberkulosen fortfarande var den stora folksjukdomen och vårdtiderna på sanatorierna förkortades i mesta möjliga mån på grund av platsbristen. Vi minnas ännu vilken glädje det var inom föreningarna när de med egna stora uppoffringar och med landstingens benägna bistånd kunde iordningställa sina konvalescenthem och börja taga emot gäster där. Det var hallandsföreningen som var pionjär och som 1951 startade hemmet Ramnås, efter att under ett par somrar ha bedrivit försöksverksamhet i en gammal fornminnesgård, som de fått upplåtet åt sig. De andra hemmen kommo sedan i rask följd under de närmaste åren; Alsborg, Svanholmen, Åsen, Långasjön, Fjällfarargården och Björkefors. När uppbyggnaden var klar fanns det 7 hem i RHL:s regi. Av dessa var 2 sommarhem och de övriga 5 hade öppet hela åren.

Väntetider på 50-talet

Under 50- och början av 60-talet visade det sig verkligen vilket stort behov av dessa hem som det fanns. Samtliga hem vora alltid fullbelagda och hade ofta c:a 2 månaders väntetid eller mera. Konvalescenterna, som kommo till hemmen, hade som regel ungefär samma medicinska status. Det var personer som hade haft sin medicinska och ev. även kirurgiska behandling på sjukhus och som efter vården där behövde en tids vila och avkoppling innan de återvände till arbetslivet. Några akuta medicinska problem uppstod så gott som aldrig — någon sjukvårdande uppgift har hemmen heller aldrig tagit på sig. Vilan och avkopplingen gjorde att gästerna som regel snabbt kunde återvinna sina förlorade krafter, men det var inte bara vilan som bidrog till de goda resultaten. I lika hög grad var det säkerligen det glada och otvungna kamratlivet på hemmen som var en mycket bidragande faktor. Detta bidrog nämligen till att skapa det sinnets balans som var som grund för de vuxna fysiska förbättringarna. Vi som var med

på den tiden minnas med ett visst vemod det trivsamma livet på konvalescenthemmen. Vi minnas allsångs- och samkvämskvällarna på Alsborg, lekafnarna och kräftfisketurerna på Långasjön, promenader i vårskrudsklädd bokskog på Ramnås. Vi minnas slädpartier under gnistrande stjärnhimmel på Fjällfarargården och flödande vårsol över vita fjällvidder på samma ställe. Ja, hemmen hade snabbt utvecklats till sin karaktär, beroende på olika natur och övriga lokala förhållanden. Samtliga var lika attraktiva, inget stod före det andra. Resultatet av vila och trivsel visade sig i påtagliga förbättringar, antecknade i läkarnas journaler när konvalescenterna återvände till sina respektive hemorter.

Förändring på 60-talet

En bit in på 60-talet började emellertid en förändring ske på konvalescenthemmen. Denna var kanske till största delen beroende på de revolutionerande behandlingsmetoderna för tuberkulosen som mer och mer gjorde sig gällande. De sanatorier, som då

ännu funnos kvar, stängdes och ersattes med moderna lungkliniker. Genom behandlingsmetoderna kunde vårdtiderna avsevärt förkortas. I många fall kunna tbc-patienterna efter sjukhus-tiden direkt återvända till sina hem och arbetsplatser. Alltnog, efterfrågan på konvalescenthemsplatser från den ursprungliga kategorin av gäster blev ej längre så stor.

Hur blir utvecklingen?

Samtidigt som man gläder sig åt att konvalescenthemmen "kanske inte längre behövs?" kan man inte undgå att fundera på om inte detta är en utveckling som inte är helt önskvärd eller kanske har kommit för tidigt och borde hejdas. Är det verkligen sant att det inte längre finns så många hjärt- och lungsjuka konvalescenter

att de förmår fylla platserna på de hem som finns kvar? Med konvalescenter avses då sådan som ha så god medicinsk status att de inte är i akut behov av sjukvård.

Aktivera behoven!

Kanske de konvalescenthem som vi ha kvar kunde fortsätta med sin verksamhet ännu några år om föreningarna ute i landet i högre grad än tidigare aktiverade denna fråga. Hemmen skall naturligtvis inte vara kvar på grund av något självändamål för sin egen skull. Men det har på många sätt erfarits hur flertalet konvalescenter känner sig oroad över att hemmen försvinner så att de inte längre har kvar den plats dit de kunnat fara för att återfå sina krafter när så har behövts. Men för att hemmen skall kun-

na vara kvar och fortsätta med sin verksamhet fordras att den ständiga remitteringen av akut sjuka personer, som uppenbarligen behöver ren sjukvård, stoppas. Detta kan säkerligen lätt ske genom tillräcklig upplysning.

Uppsökande verksamhet är nödvändig

Men för att fylla platserna på hemmen behövs en effektiv uppsökande verksamhet i föreningarna. Det händer allt för ofta att hemmen får kontakt med personer som uppenbarligen är lämpliga, och i stort behov av konvalescentvård, men som säger sig inte tidigare ha haft vetskap om att hemmen funnits samt att de haft möjligheter att få vistas där. Ofta är cirkulärskrivelser inte tillräckligt utan det måste vara direkt personlig kontakt.

Ny debattbok om handikapp

Främlingar i välfärden kallar **Sven O Bergkvist** sin debattbok om handikappades problem som i dagarna kommit ut i Temaserien på Rabén & Sjögren till det hyggliga cirkapriset 10:75. Det är den sista boken i en rad debattböcker om de handikappades situation som inleddes med Vilhelm Ekensteens På folkhemmets bakgård, 1968, och som följdes av Erik Ransemars och Kaj Anderssons Att vara handikappad, 1969, och Thyra Eriksons Du får inte vara med oss från 1969.

De rörelsehindrade

Sven O Bergkvists bok handlar mest om de rörelsehindrades problem eller rättare sagt om de ansvarigas oförmåga att anpassa samhället så att det ger alla människor största möjliga tillfälle att förverkliga sina möjligheter och sina intressen och där de som har fysiska handikapp ställer sina speciella krav som i hög grad dock inte behöver betyda speciella lösningar. De flesta

kraven kan alltså lösas med generella omdaningar av samhällsmiljön — om vi vill betala vad det kostar. Utslaget på lång sikt är kostnaden obetydlig. Försvaret är dyrare.

En god sammanfattning av dagens situation

Sven O Bergkvist sammanfattar mycket av vad som skrivits och kritiserats inom handikappsektorn de sista åren. Han ställer i detta i ett sammanhang men han ger samtidigt dagsaktuella erfarenheter. Inte minst intressant är hans beskrivning av en kursavslutningsresa till London med en grupp rörelsehindrade. Det står inte direkt i boken — men Sven O Bergkvist var själv med på den resan och han skildrar alltså resan med det självupplevdas inlevelse och sakkunskap.

Är sex och kärlek något för handikappade?

Han skriver om sex och kärlek — något för handikappade? Så heter ett av kapitlen i boken. Det är en viktig aspekt på de handikappades problem som han där berör. Det är där som med så mycket annat inom handikappområdet. Det är inte så mycket de handikappades problem — annat än rent tekniskt.

Sven O Bergkvists bok ger oss en

sammanfattning vid en tidpunkt då vi har behov av en sammanfattning för att kunna gå vidare och spränga handikappbegreppet och definitivt förändra attityderna till de fysiskt handikappade.

Nu behöver vi böcker om de psykiskt och de socialt handikappade

Nu återstår böckerna om de psykiskt handikappades och de socialt handikappades situation insatt i ett sammanhang.

ER

ALLT i pappersbranschen
billigast från

Skånska Papperscentralen AB

Sallerupsvägen 90, Malmö Ö
Tel. 93 54 30 - Växel

TÄNK PÅ

HJÄRT- OCH LUNGSJUKAS

BLOMSTERFOND

Postgiro 95 00 11

STURE STAMMING

Torpareidyllen — ett hot mot våra skogssjöar

I min barndom, skriver STURE STAMMING, i denna artikel som handlar om det friska, klara källvattnet, kunde man dricka vatten i vilken bäck som helst. Numera är det bara minnet som är friskt och klart — bäckarna är igenslammade. Nu blir det inget knäfall vid källan. Vi har regler i vårt samhälle till skydd för människan. Hur är det med reglerna till skydd för det friska, klara källvattnet? Det är ju också ytterst ett skydd för människan.

I min barndom kunde man dricka vatten i vilken bäck som helst. Min far brukade ofta släcka sin törst på det viset, när han var ute i markerna och arbetade. Han gick ned på knä intill bäcken, formade händerna till en skål och drack långa, djupa klunkar av bäckvattnet. Vi barn brukade lägga oss på magen och dricka direkt ur bäcken, precis som korna och hästarna. Det hände också att vi drack ur skogskärr och mossdiken, när vi var riktigt törstiga.

Jag kan inte minnas att vi blev sjuka av det där drickandet. Vi varnades att "dricka för häftigt", men inte för själva drickandet. Var man varm och svett fick man inte dricka för fort. Då kunde man få lunginflammation, sa de gamle.

När jag nu — 40 år senare — stundom vandrar i min barndoms marker, stöter jag ibland på de där drickesställena. Känner igen nån flat sten invid bäckfåran, stenar som man stödde händerna på, medan det svala, friska skogsvattnet smekte näsa och läppar. Härligt uppfriskande i heta sommardagar.

Numera är det bara minnet som är gott — tyvärr. I dag är bäckarna, diken och kärren alla igenslammade av

avloppsvatten. Bäckfårans botten har fått en ny färgton. Den svarta, naturliga jordytan är luden av grådaskig avloppssull, de en gång blankslipade stenarna likaså.

När jag i min tur är ute med mina barn i skogen blir det inget knäfall vid källan, ingen vattenskal av kupade händer. Det enda som är kvar av ritualen är varningen, nu omvandlad till ett hot om livsfara. Fast även den är egentligen överflödig. Inte ens en stortå sticker man i dag frivilligt i bäcken.

Växtligheten i och kring bäcken har också förändrats. Gödselvattnet har gett en del växter extraskuss. Feta och övergödda står de där som en spegel av tiden, samtidigt som andra bäckväxter och mossarter har förintats och försvunnit.

● Så långt barndomens bäckar och stigar. På andra håll i riket har jag hittat sjöar och vattendrag, som alltså är friska och obesmittade. Så många lär de väl inte vara, desto mer värda att stanna vid och uppmärksamma.

Intill sjöar och åar timrade våra förfäder gärna sina boplatser. Fisket i sjön var en tillgång när sovlet tröt i fläskkaret. I sjön vattnade de sina djur

och tvättade sina kläder. Och vintertid blev isen en bred bra landsväg, när ved, hö och andra förnödenheter skulle forslas hem.

När de så nötta av år och möda en dag inte behövde varken fisk eller bröd längre, blev deras stugor lämnade öde efter dem vid sjöstranden. Impregnerade av väder och vind stod timmerbjälkarna sig gott. Även utan tillsyn. Åren gick och en dag trampades torparstigen av nya fötter. Barnbarn, avlägsna släktingar eller andra kom tågande genom markerna. Ofta utrustade med karta och kompass. Stugan hittades, synades och värderades. Utsikten över sjön, det tysta, fridfulla läget beundrades.

Så kom fastighetsmäklaren in i bilden. Det annonserades och ackorderades. En vacker dag var stugan åter bebodd. Gräset släddes kring knutarna, timmerväggarna målades i olika kulörer, torparstigen gjordes bilvänlig. På samma brygga, där torparen en gång bett gud om en fiskrumpa till sina hungriga ungar satt nu en direktör och försökte glömma sina börsaffärer. Kanske var han av svensk börd, kanske tysk eller dansk — men säkert en stadsbo.

Stugan visades och prisades för

Foto: Hernried

vänner och bekanta. Torparåkern blev en prima fotbollsplan och mellan två vresiga suraplar kunde frun med välbehag spanna sin hängmatta. Den vitkalkade spisen, bakugnsluckan och snickarglädjen under gavlarnas vindskivor aktades och vårdades pietetsfullt, likaså syrenen och vildrosbusken ute på torparbacken.

Fast lite obekvämt var det förstas. Utan kyl, rakapparat och hårtork. Inte ens en TV. Att vinda vatten ur den djupa brunnen var spännande och intressant. Men bara i början. Sen blev det närmast ett påhäng, ett tvång som skapade diskussion och irritation. Att tömma slaskhinken blev också en sorts straffkommendering, och att "gå på dass" var inte heller särskilt populärt, isynnerhet inte när man firade jul eller påsk i stugan, och var tvungen att först skotta snö fram till dassdörren. — Nej, till sommarn ska det minnsann bli ändring av!

● Så grävdes ett dike mellan stugan och brunnen, det höggs ut en belysningsgata genom skogen, tekniken gjorde entré.

Ska man ha vatten måste man också ha avlopp. Lätt ordnat, sa tekni-

kens talesmän. Plaströr, en liten grop i marken, som man fyller med vanlig gråsten. Billigt och bra.

Första tiden var allt frid och fröjd. Jorden tog emot avloppsvattnet, silade och renade det genom grus- och pinnmolager. Men länge varade det inte. Snart nog började silduken bli motsträvig, gropens väggar tätade av fett och till slut vägrade jorden ta emot slagget. En dag sköt avloppsvattnet upp genom gräset, formade sig en liten bäck, som porlade iväg neråt sjön.

● Det är bra, mycket bra, att torparlivet återuppstått, att de glömda stugorna i skogen blivit bebodda. Därigenom hålls landskapsbilden levande, förbuskningen hejdas, skogsstigarna hålls öppna.

Men de nya torparna måste acceptera omgivningens villkor. Ta det obekväma likaväl som det sköna. Torparidyllen får inte godtyckligt blandas ihop med halvt tekniska fineser. "Håll naturen ren", får inte bara bli en uppmaning till landsvägens och badsträndernas folk. Den måste också följa torparstigen lång in i skogen. Och åtlydas. Allra mest kring de sjöar och vattendrag som ännu är rena.

Här har kommunerna sin chans och

skyldighet. Varje fastighetsköp kommer till kommunalmännens kännedom. Före tillträdet ska köparen delgivas gällande villkor. Myndigheterna måste därefter se till att bestämmelserna åtlydas. För den som dödar en människa finns klara straffregler. Hur är det då för den som dödar en sjö?

Just i själva tillsynen, övervakningen, brister det väldeliga i vårt land. När man ska tillsätta en hälsovårdsinspektör har man alltid ont om pengar. Man väntar till skadan är skedd, tills avloppsledningen är lagd, tills sjön är fördärvad. Då är det för sent.

För fritidsändamål i övrigt är man ingalunda njugg. Samtidigt som våra naturliga badplatser förpestras av avloppsvatten bygger samhället jättestora swimmingpools inne i tätorterna. Miljoner och åter miljoner satsas på stugbyar, fritidsområden och andra aktiviteter. Bara turistbron till Öland kostar skattebetalarna över 100 miljoner kr. Men till bevakning av våra skogssjöar räcker pengarna inte till. För vatten måste man ju ha; i kranarna, i badkaret, i VC-stolen, i kaffepannan. Rent, klart vatten. Lika klart som våra fäder en gång fick sig till livs — ur skogsbäcken. ■

Socialpolitikens utformning grundläggs på arbetsplatserna

I denna artikel granskar ERIK RANSEMAR socialpolitikens och socialförsäkringarnas struktur i vårt samhälle av idag. Artikeln är en förkortad version av det föredrag som författaren höll vid en socialpolitisk konferens i Stockholm i augusti månad anordnad av Vänsterpartiet kommunisterna.

Socialpolitikens utformning grundläggs i vårt samhälle på arbetsplatserna. Därför återspeglar den socialpolitik vi har idag människornas inflytande på arbetsplatserna. Därför kan inte heller socialpolitiken ses isolerat från kampen för inflytande på arbetsplatserna och kampen för ekonomisk demokrati.

Låginkomstutredningen uppenbarar det som vi har kännedom om. Låginkomstutredningens värde ligger uppenbarligen i att övertyga dom som har så dåliga kontakter med folket att dom behöver läsa om folkets problem för att upptäcka att folket i vårt land har problem. Det finns annars material redan tidigare som ger oss kunskaper. Låt mig bara peka på Hälsa-Yrke-Bostadsundersökningen i Göteborg 1964-65. Där undersökte man ett slumpmässigt urval av stadens befolkning i åldrarna 16-64 år. I undersökningens förutsättningar ingick att man med hjälp av intervjuer skulle spåra upp betydelsefulla sjukdomar och handikapp. Sjukdomarna skulle sedan bedömas av läkare.

Förekomsten av sjukdom och handikapp visade ett samband med utbildningsnivån. Personer med högre ut-

bildning var sjuka i mindre omfattning än personer som hade lägre utbildning. I den grupp som enbart hade folkskola som grund fanns 37 % med diagnosticerad sjukdom, i gruppen med realexamen eller motsvarande utbildning var det 25 % som hade diagnosticerad sjukdom medan det bland gruppen som hade studentexamen och högre utbildning var 19 % som hade diagnosticerad sjukdom.

Det borde då vara så att en god utbildning också kompenserar ett handikapp och med kompenserat handikapp i den här undersökningen menade man, att en handikappad person kunde arbeta i normal eller i det närmaste normal omfattning i förvärvsarbete eller i hushållsarbete. Undersökningen visade att av dom som hade kompenserat handikapp, dvs. var i arbete så hade 28 % högre utbildning. Av dom som icke var i arbete var det endast 17 % som hade högre utbildning.

Behovet av hög utbildning

Man skall alltså skaffa sig hög utbildning för att undvika att bli arbetslös, att bli långvarigt sjuk, att bli låginkomsttagare, i vårt nuvarande sam-

hällssystem. Men alla kan inte och har inte haft chans att skaffa sig en hög utbildning. Många kan inte ens få en god yrkesbildning. På något sätt borde vi kompensera dom som inte fått denna förmån. Det gör vi inte i vårt samhälle. Vi ger dom inte ens en pension som räcker mer än till att leva ett stilla liv i ålderdomen när dom slutat att slita i produktionen i ett låg-betalt arbete. Vi ger dom istället en pension som står i relation till vad dom tjänat, dvs. vi underlåter aldrig att påminna dom om att de inte fått samma chanser som dom som fötts till socialgrupp 1. Och när dom blir i sitt jobb som jobbare i låginkomstträsket, så har vi konstruerat ett sjukförsäkringssystem som bygger på att den som har en låg inkomst, när han arbetar, han äter också litet när han är sjuk och han bor alltid billigt och han har inte stora anspråk på livet. Och skulle man som socialarbetare komma till en av dessa socialpolitiska toppfigurer som rusar runt vårt land med den sociala räknesticken i fickan och säga att man tycker att det inte vore mer än rätt att vi alla solidariskt gav dom som alltid legat i låginkomstträs-

ket mer i sjukpenning och ATP-pension än vad det nuvarande systemet ger så börjar dom hålla försäkringstekniska föreläsningar där man använder sig av termer som överförsäkring, risk för överförsäkring, risken att kullkasta hela systemet, vi kan inte bryta ut en bit ur systemet etc. Man kunde inte ge fripoäng till de unga svårt handikappade som inte kommer ut i arbete och som inte kan få några ATP-poäng när ATP-reformen genomfördes därför att det skulle rubba systemet. Man kan inte införa samma förtidspensionssystem i vårt land som man har i Danmark och som vpk motionerat två år i rad om i riksdagen därför att det också skulle bryta systemet. För säkerhets skull skriver också socialministern i utredningsdirektiven att utredarna inte får hitta på något som kan rubba den nuvarande uppbyggnaden.

De heliga systemen

När system blivit heliga kommer alltid människor i kläm. Socialförsäkringarna i vårt land ligger i denna systemriskzon. Sociala reformer i morgondagen kan inte bygga på premieinbetalningssystemet som ju är det samma som Hasselbladssystemet tillämpat med en graderad skala som är finmaskigare än den 40-gradiga skalan en gång i tiden i vårt valsystem. Fri sjukvård som en gång i tiden var Möllers huvudtanke principbeslöt man om vid 1946 års riksdag. Den principen har man aldrig formellt gått ifrån, den har man bara lagstiftat ifrån. Varje gång man debatterat fri sjukvård i vårt land har man talat om risken för ett över-skottspöblem. De fattiga skulle alltså löpa alla de "risker" som ligger i att man lyckas spara några hundralappar under en långvarig sjukdomstid. Man talar då också om risken för att anhöriga som aldrig brytt sig om den som legat som patient i många år på ett sjukhus och som dör med några tusenlappar på banken plötsligt kommer och vill dela detta arv. Men riskerna måste ju vara oändligt större hos storkapitalisterna i vårt land, dom löper ju oändligt mycket större risk att spara flera hundralappar i sitt inproduktiva liv och även dom dör ju en gång i tiden och riskerar att ärvas av människor som inte brytt sig om dom särskilt mycket i livet. Tyngdpunkten läggs inte särskilt demokratiskt när man stiftar lagar på det sociala området kanske beroende på att man egentligen inte behöver stifta några lagar på det sociala området för dom som har god utbildning och god ekonomi. För säkerhets skull så är det ju dom som har

en god utbildning och en god ekonomi som skriver lagarna. För att ytterligare garantera full rättvisa i vår värld är det också dom som har god utbildning och en god ekonomi som tolkar lagarna.

Samhällsstrukturen speglas i försäkringarna

Kampen för ett rättvisare socialt system börjar på arbetsplatserna. Socialförsäkringarna speglar samhällsstrukturen. Genom att analysera socialförsäkringarnas klasskaraktär kan vi också skaffa oss kunskaper om människornas inflytande i arbetslivet. Socialpolitiken kan användas som ett styrinstrument. Då får vi inte vara rädd för att använda den på ett sådant sätt att den bryter gamla system och att den bryter arbetsmarknadens speglingar i socialpolitiken. Därför är en lågräntepolitik också en social reform, ty det ger billigare hyror. Därför är fri sjukvård och fri tandvård åt alla en riktig social reform eftersom den minskar de sociala orättvisorna. Därför vore ex. fria resor till och från arbetet för dom som åker med allmänna kommunikationer en riktig social reform.

Sex viktiga krav

Jag ser följande som viktiga principiella och dagsaktuella krav inom socialpolitik och socialförsäkring:

1. Grundprincipen för socialförsäkringarna måste vara att socialförsäkringarna är en försäkring för trygghet vid sjukdom, skada, handikapp och ålderdom utan iakttagande av tidigare inbetalda premier dvs. med inbyggda kompensationsmekanismer.

2. Socialförsäkringarna måste inrymma grundtrygghet för alla som blir handikappade före den allmänna pensionsåldern på en nivå som garanterar dem att leva i en fullvärdig samhällsgemen-

skap. Målsättningen måste vara kompensation för den förlust i form av meddelaktighet i arbete och samhällsliv som ett handikapp kan medföra.

3. Alla skall ha rätt till fri sjukvård inklusive vistelse, behandling och eventuella ingrepp på sjukhus, konvalescenthem, kurorter, företagskliniker etc.

4. Alla skall ha rätt till fri tandvård.

5. Lagen om allmän försäkring bör inrymma alla former av socialförsäkringar. Den bör först och främst kompletteras med två nya former:

a) Lagen om allmän försäkring bör kompletteras med en förtidspension avsedd för dem som blir handikappade före den allmänna pensionsåldern. Denna pension bör utgå efter samma principer som väglett lagstiftningen i Danmark där man har en förtidspension som är skild från ålderspensionen och som är uppbyggd kring ledmotivet att ge kompensation för ådraget handikapp.

b) Lagen om allmän försäkring bör kompletteras med en rehabiliteringsförsäkring vars ledmotiv bör vara att stimulera till att genomgå rehabiliteringsåtgärder när skada eller sjukdom inträffat. Rehabiliteringsersättningen bör utformas så att den inte bygger in de ekonomiska orättvisorna i form av låga löner som ger låg sjukpenning, låg pension och låga utbildningsbidrag i systemet.

6. ATP-systemet bör reformeras med sikte på att tilläggs pensioneringen inte enbart blir värdebeständig utan också blir garanterad att följa standardhöjningen i samhället. Gör man inte det berövar man morgondagens ålderspensionärer den standard vars föutsättningar att nå upp till de varit med att skapa grunden till.

DÅLIG BLODCIRKULATION, ÅDERFÖRKALKNING

— cardio-artär-vasculära sjukdomar är nu vanligaste dödsorsaken i Sverige.

Läs boken VILL NI LEVA LÅNGRE

av dr Jacquemart — berömd av medicinska auktoriteter i Sverige och flera länder. Finns i Er hälsokostaffär.

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK OCH FARMACEUTISK FABRIK
400 51 Göteborg

CARDARTÄR-tabletter som kostkomplement,
finns i Er hälsokostaffär.

AB CARLS-BERGH BIOKEMISK OCH FARMACEUTISK FABRIK
400 51 Göteborg

Ett intressant initiativ har tagits av Handikappinstitutets informationsavdelning i samråd med HCK. Bilden visar det sammanträde med representanter för handikapp-tidskrifterna i landet som ägde rum den 3 september i Stockholm. Vid sammanträdet beslöt man att uttala sig för fastare former för handikapp-prensens journalister genom bildandet av handikapp-prensens samarbetsorgan. Konstituerande sammanträde kommer att hållas den 20 oktober.

Bruno Landstedt ny rikskonsulent

Sedan Sixten Hammarberg vid utgången av februari månad i år lämnade sin befattning i förbundet har konsulentverksamheten fördelats på funktionärerna.

Förbundsstyrelsen utsåg i maj månad socialassistent Bruno Landstedt såsom ny rikskonsulent i riksförbundet.

På grund av sociala studier i USA har Landstedt ej kunnat tillträda befattningen förrän den 1 sept. i år.

Vår nye rikskonsulent som är norr-länning och född 1937 har trots sin relativa ungdom en omfattande och meriterande praktik från socialvård och arbetsvård och är diplomerad vid Sköndalsinstitutet.

PROBS

Forts. fr sid. 4

slaget utan den enskilde individens kommunikationsmöjligheter. Avstånd och landgränser får inte ha någon inverkan på individens fria val av yrkesutbildning och rehabilitering inom det här området.

Handikappade som konsumenter

■ Sveriges Industriförbund har i samarbete med HCK utgett en broschyr som dels vill fästa uppmärksamheten på olika handikappgruppers problem, dels presenterar handikapporganisationerna.

Under rubriken "att orka med" framhåller man bl. a.

Personer med hjärtbesvär, astma, allergi osv har ofta nedsatt kondition. Det innebär att de inte orkar gå omkring länge och leta i en stor affär, bära varor, stå i kö, öppna tunga dörrar och gå i trappor. Det underlättar för dem som har nedsatt kondition om det är lätt att orientera sig i butiken, om det t. ex. finns skyltar om var olika varor finns. **Det spar steg.**

Det är bra om det det finns lätta och lättöppnade dörrar eller dörrar som öppnas automatiskt, rulltrappor, hissar och rullstolar som kan lånas ut. Det är också bra om det finns stolar utplacerade här och var så att man kan vila sig under shoppingturen.

Personer som lider av psykisk ohälsa kan ha svårt att stå i kö, liksom de ofta har svårt att stå ut med den "bakgrundsmusik" som finns i en del affärer. Bakgrundsmusiken gör det också mycket svårt för de hörselskadade att uppfatta vad en expedient säger.

Broschyren kan beställas från Sveriges Industriförbund, Box 5501, 114 85 Stockholm. Den är kostnadsfri.

Arbetsterapi och Hobbymaterial

Skinn, läder och pälskinn för alla ändamål.

Verktyg och tillbehör för skinn- och läderarbeten.

Arbetsatser i rikhaltig sortering.

Sadelgjord såväl mönstrad som enfärgad i 30 färger.

Väskhandtag i pärlbambu, rotting, trä och metall.

Mosaik i olika utföranden.

Pärlor och Stenar av trä, glas, kristall och metall.

Halsbandslås; Broschnålar och Manschettknappmekanismer i olika utföranden.

Träspån i olika färger.

Tänger för trådarbeten.

Begär prislista och prover.

Vi sända gärna påseendesändningar på öppet köp.

Firma **SUNE ENGLUND**, 701 04 Örebro

Postbox 266
Tel. 019/13 60 65

ERIK NYHLÉN

Viola, Mandarinen och Frånösåpan

Under rubriken Dokumentnovellen introducerar Status prosabidrag som kan räknas in under litteratur som ger oss kunskaper om miljöer. Författarnas kunskaper och deras sätt att skildra problemen kan på ett verkningfullt sätt komplettera artiklarna och debattinläggen i miljövårdsfrågorna. I detta nummer medverkar ERIK NYHLÉN, norrlänning som länge bott i Stockholm, som alla som läst hans berättelsesamling *Rosas Kafé* och andra historier som kom ut i fjol erfarit och som vi varmt kan rekommendera till höstläsning även i år.

Det blev rent när man tvättade med frånösåpan som var en biprodukt av cellulosakokningen, men den hade en obeskrivlig lukt som överträffade alla andra, surströmmingslukten inberäknad. Det värsta var att lukten aldrig gick ur varken hos människor eller föremål som en gång hade kommit i närmare beröring med detta märkliga rengöringsmedel. En journalist berättade att han en gång på en pub i London känt en egendomlig lukt. Den kom från ett par sjömän som berättade att de för något halvår sen varit i Frånö med en båt som lastade pappersmassa. De hade tvättat sig själva och sina kläder med såpan. Sedan dess hade lukten varit deras ständiga följeslagare. De hade en vänlig inställning till den därför att de i nästan alla världens hamnar träffade antingen en frånöbo eller någon som varit där, vilket ofta resulterat i många goda drinkar.

Johan Engdal, kallad Mandarinen därför att han när han var på humör berättade om hur han en gång som sjöman hamnat i Kina och där räddat kejsarens dotter, den vackra prinsessan Wang Lu, som fallit ner i en flod fylld av blodtörstiga krokodiler från en säker död. Kejsaren hade som tack för denna gärning upphöjt honom till mandarin och skänkt honom ett slott

som glänste av guld och diamanter. Eftersom han var en orolig natur tröttnade han snart på sin lättjesamma mandarintillvaro i Kina och for hem.

Han hade i Stockholm träffat Viola Hoppsan som efter ett oroligt liv vars detaljer man knappast vågar antyda i anständiga berättelser dragit sig tillbaka och nu bevakade både ordning och anständighet i en fastighet på Östermalm. Sedan mandarinen kommit in i hennes liv blev det eftersom båda hade ett hetsigt temperament och en gemensam svaghet för starka drycker en aning livfullare i hennes lägenhet än husvärden hade tänkt sig. Trappstädningen och en del andra plikter som ingick i boendevillkoren försumades också. Följden av det hela blev att Viola Hoppsan och Mandarinen blev uppsagda till omedelbar avflyttning. Värden slog dövörat till för Violas tårar, böner och löfte om bättre.

Dagarna innan de flyttade greps Viola och Mandarinen av en högst ovanlig rengöringsiver. De skurade trappan, hallen, paneler, dörrar, den egna lägenheten, ja till och med vinden.

När värden en tid efteråt visade lägenheten för ett par som skulle efterträda Viola och Mandarinen möttes de av en så egendomlig lukt att de beslöt sig för att tänka på saken. Likadant blev det också med en rad andra aspiranter. Lukten tycktes ha spritt sig i

hela huset. Hyresgästerna klagade och eftersom det på den tiden fanns gott om lägenheter var det många som flyttade. Till och med människor som hade enstaka ärenden till huset klagade. Tidningsbudet vägrade att bära ut tidningarna utan la dem i en hög i porten, på samma sätt var det med brevbäraren. Även hos de tillfälligt besökande satt lukten envist kvar i kläderna. Den arme hyresvärden blev stämd och dömd till dryga skadestånd sedan rätten besökt huset. Både domaren, notarien, bisittare och advokater hade efter detta besök skänkt sina kläder till Stadsmissionen där man betänkte sig noga innan man tog emot dem. Den stackars värden tillkallade en mångfald specialister på olika lukter och hur sådana skulle elimineras men det var bara en av dem som visste något om denna märkliga lukt. Det är Frånösåpa, sa han. Jag vet det för jag är född däruppe. Den lukten går aldrig att utrota. Bäst att riva huset. För att inte hela kvarteret och stadsdelen skulle genompyras av lukten måste värden följa rådet men det kostade honom mycket pengar.

Åren gick. Mandarinen och Viola hade flyttat tillbaka till sin gemensamma födelseort Frånö där de bodde i en gammal kåk. Tiden hade ingen dämpande inverkan på deras törst som snarare växte och på samma sätt förhöll det sig med deras våldsamma

temperament. Oftast var det Viola som drog det kortaste strået. Hon blev helt enkelt utkastad. Mer än en natt vare sig det var sommar eller vinter hade hon legat ute i någon lada eller under en presenning i hamnen. På morgonen smög hon sig hem, Mandarinen undfånades med kaffekask på sängen och de vänslades som nykära ungdomar tills det återigen var färdigt för det stora grälet med åtföljande utkastning.

Den gamla fabriken i Frånö lades ner och en plastfabrik kom i dess ställe. Jorden var genompyrd av såpan. När det regnade steg såpan upp i form av bubblor som regnbågsskimrande spred sig över nejden. Sedan plastfabriken kommit till inträffade en del märkliga saker. Plastavfall blåstes ut från fabriken genom ett rör och följden blev att många av såpbubblorna belades med en tunn plasthinna som gjorde dem åtskilligt mer beständiga än de tidigare hade varit. De nya plastade såpbubblorna blev mycket populära hos ungarna i trakten men användes också av några som trädgårdsprydnader.

En kväll när Viola blivit utkörd la hon sig på fabriksområdet. Dagens drickande och andra vedermödor hade lett fram till en stor trötthet. Hon somnade djupt och märkte inte att ett stilla duggregn strilade ner. Hon märkte inte heller att hon blev innesluten i en jättestor såpbubbla förstärkt med

plast. Frampå natten började det blåsa. Såpbubblan med Viola Hoppsan inuti började sakta rulla ner mot hamnen och skulle troligen ha fallit i älven om inte en hård virvelvind hade fört upp den i luften.

När Viola vaknade förstod hon ingenting. Hon befann sig i en underbar värld där morgonsolens färgspektrum var mera storslaget än hon någonsin tidigare upplevt.

— Är jag i himlen eller i dess förgård? Jag har väl knappast förtjänat att komma till detta ställe, sa hon halvhögt.

Under henne utbreddes sig den breda älven, fabriken, samhällen, villor, bondgårdar, torparstugor, kyrkor, skogar, berg och människor som hastade till sina arbeten. Dom såg ut som myror och bilarna som skalbaggar. — Det här är inte verkligt, jag drömmer, tänkte hon och nöp sig i armen.

Men hon var verkligen vaken och nu först började hon känna sig rädd. Var hon död? Kan Viola Hoppsans själ känna, tänka och se ut på samma sätt som hennes gamla kropp? På något besynnerligt sätt började själen att känna samma törst som kroppen gjorde på morgnarna. Det stämde varken med vad dom som i kyrkan eller på frälsningsarmén. Där hade dom sagt att själen ska stiga befriad från alla jordiska bekymmer mot evigheten och inte syndigt törstig vara innesluten i

någon slags kula. Dessutom luktar det frånösa också i himlen.

Om åtminstone Mandarinen varit med. Hur skulle det nu gå med morgonkasken? Den får han laga till själv. Rätt åt aset, förresten, tänkte hon men ångrade sig genast. Den som bär på agg till någon kommer inte till himlen. Inte bar hon på något agg till Mandarinen. En buse är han men han är snäll ibland. Skulle hon aldrig mera få se honom? Hon kände tårarna tillra utför kinderna och började stapplande med Fader vår när bubbla våldsamt krängde till. Den hade förlorat i höjd och kolliderat med ett kyrktorn.

Hon såg grupper av människor som stod och tittade mot himlen. Hon försökte ropa till dem men hennes röst var innesluten i kulan. Den sjönk mer och mer. Hon såg människorna springa. Slöt ögonen, hörde en knall och fann sig sittande i en skogsbacke. Hon reste sig med värkande leder och gick mot byn. Människorna flydde förskräckta in i husen och låste sina dörrar. Det var över fyra mil till Frånö så hon stannade vid en busshållplats. Hittade några småmynt i kappfickan. Mätte det räcka till bussen.

Mandarinerna kommer aldrig att tro mej, tänkte hon när hon satt i bussen.

Hon hade alldeles rätt. Men att det gjorde gott i både kroppen och själen med en kaffekask det höll han i alla fall med om. ■

RHL INFORMATION

Från Malmö åkte man till Danmark och vackra Vallö slott...

På Mors dag, söndagen den 31 maj, samlades ett 50-tal medlemmar med barn och blomma för avfärd till en liten rundresa på södra Själland. Efter att ha "spist frokost" på Dragör-färjan invaderades vackra Vallö slott, som är beläget inte långt från Köge. En enastående vacker slottspark med all sin skira vårgrońska utstrålade en imponerande prakt.

Vid lunchdags öppnade Vallö Slottskrog sina portar för det celebra sällskapet, som bjöds på en utsökt anrättning jämte världens minsta fingerborgssnaps. Efter att i lugn och ro ha avnjutit måltiden, som på skånska är detsamma som "madaro" ställdes färden till Stevns klint med sina 50-meters branta stup ner till havet. Längst

ut på kanten till ett av stupen ligger fortfarande kvar en medeltida kyrka. En rundvandring på Klintens övriga sevärdheter utlöste ett längtans rop efter kaffe. Färden fortsatte därför till Roskilde där Hotell Prinsen bullat upp med kaffe och äkta danska wienerbröd.

En lyckad dag har alltid ett snabbt förlopp. Så även denna dag. Det var en samling trötta vuxna, barn och ungdomar, som äntrade färjan till Limhamn. Jag vill här passa på tillfället att på medlemmarnas vägnar tacka ordf. Tore Leijon, som jag vet engagerat sig personligen för anordnandet av dessa familjeutfärder. Vi ser fram emot nästa vår — vart nu än färden skall ställas.

Ake Magnusson

...och från Sundsvall åkte man till Örnsköldsvik

Hjärt och Lungsjukas förening i Sundsvall har gjort en bussresa till Örnsköldsvik. Resan gjordes på inbjudan av Norra Ångermanlands lokalavdelning och färden ställdes därför till denna förenings vackert belägna lantställe "Komnäsgården".

Ordförande Gunnar Nyberg, Ö-vik hälsade välkommen varefter han i sitt anförande vände sig till Sonja Lindström, Timrå, med tack för hennes mångåriga och förtjänstfulla arbete i deras förening som hon tidigare tillhört.

Hon blev nu tackad och hedrad med rosor samt en minnesnål. Det bjöds till dukade bord, surströmmingsfest med sång, musik och kollegial samvaro. Ställets vackra omgivning beskådades och beundrades och det blev även en hel del skämttävlingar ute på gårdstunet innan orkestern spelade upp till dans på bryggan för dem som orkade dansa. Så blev det kaffe i det gröna och tiden svann fort. Gästerna måste om motvilligt bryta upp, tacka sina värdar och fortsätta resan ty än fanns flera punkter kvar på programmet. Det var Nordingrå med sin vackra, särpräglade natur som lockade till besök. Färden ställdes därför till Bönhamns fiskeläge. Från detta etappmål gjordes vandringar eller promenader för att beskåda den storslagna naturen. Efter förfriskningar i "Arnes sjöbod" var det tid för hemfärd efter en dag med många glada upplevelser och vackra minnen.

M. S.

Riksförbundets för Hjärt- och Lungsjuka lokalföreningar

BLEKINGE LÄN

K
Blekinge läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Sekr. Ellen Kindvall, Hantverkareg. 30, 371 00 Karlskrona. Karlskrona konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka, Box 114, 371 00 Karlskrona. Ordf. Axel Hansson, Mariebergsväg. 22, 371 00 Karlskrona. Tel. 0455/220 39.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Karlshamn. Ordf. Klas Andersson, Kolonigat. 13, 292 00 Karlshamn. Tel. 0454/161 95.

Ronneby konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Eric Andersson, Snäckegatan 4, 373 00 Ronneby. Tel. 0457/114 89.

Furs patientförening, Furs sjukhus, 370 34 Holmsjö. Tel. 0455/970 70.

GOTLANDS LÄN

I
Gotlands konvalescent- och patientförening, Lännaplan 1 F, 621 00 Visby. Tel. 0498/128 38. Ordf. Åke Svensson, Ölands-gat. 21, 621 00 Visby. Tel. 0498/148 75.

GÄVLEBORGS LÄN

X
Gävleborgs centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Erik Karlsson, Göklandsväg. 12 B, 813 00 Hofors. Tel. 0290/202 71.

Gävle konvalescentförening. Korr. Siv Hellström, Löjtnantväg. 8 A, 802 28 Gävle. Tel. 026/11 02 25.

Konvalescentföreningen för hjärt- och lungsjuka i Hofors. Ordf. Erik Berglöf, Centralgat. 34 A, 813 01 Hofors. Tel. 0290/210 19.

Fören. f. hjärt- och lungsjuka i N:a Hälsingland. Ordf. Fru Ruth Andersson, Trädgårdsgat. 17, 824 00 Hudiksvall. Tel. 0650/140 45.

Ockelbo konvalescentfören. Kassör Gullan Hammarlund, Box 123, 816 00 Ockelbo. Tel. 0297/503.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Sandviken. Ordf. Knut Elfström, Polhemsgat. 11 A, 811 05 Sandviken. Tel. 026/536 09.

Selggrens sjukhus patientfören., Strömsbro, 800 11 Gävle. Ordf. Eskil Sandberg, Box 522, 810 42 Mackmyra. Tel. 026/320 56.

GÖTEBORGS- och BOHUS LÄN

O
Hjärt- och lungsjukas samorganisation i Göteborgs- och Bohus län (HÄLSO), Järntorget 4, 413 04 Göteborg. Tel. 031/42 65 76.

Hjärt- och lungsjukas konvalescentförening i Göteborg, Fritidshemmet, Stigbergsliden 10, 414 63 Göteborg. Tel. 031/14 96 69.

Patientföreningen, Renströmska sjukhuset, 402 60 Göteborg.

Patienternas självhjälpskassa, Svenshögens sjukhus, 440 54 Svenshögen. Tel. 0303/752 00.

HALLANDS LÄN

N
Hallands hjärt- och lungsjukas centralorganisation. Ordf. Sune Nilsson, Gruebäcksväg. 14, 311 00 Falkenberg. Tel. 0346/129 86.

Mellersta Hallands konvalescentförening. Ordf. Sune Nilsson, Gruebäcksväg. 14, 311 00 Falkenberg. Tel. 0346/129 86.

Södra Hallands konvalescentförening, Granatväg. 6, 302 51 Halmstad. Ordf. Göte Svensson, Lingonv 5, 310 30 Trönninge. Tel. 035/406 46.

Varbergs m. o. konvalescentförening, Postfack 12, 432 00 Varberg. Ordf. Arvid Andersson, Ö Vallgat. 58, 432 00 Varberg. Tel. 0340/123 04.

JÄMTLANDS LÄN

Z
Jämtlands läns konvalescentförening, Box 139, 831 00 Östersund. Ordf. Sven Widegren, Biblioteksgat. 37 B, 831 00 Östersund. Tel. 063/215 89.

Sollidens patienters understödsförening, Sollidens sjukhus, 831 00 Östersund.

JÖNKÖPINGS LÄN

F
Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Jönköpings län, Postfack 3058, 550 03 Jönköping. Ordf. Josef Svensson, Gröna gatan 22 B, 552 63 Jönköping. Tel. 036/11 37 66.

Jönköpingsortens konvalescentförening. Ordf. Oscar Liljegren, Västerliden 11 D, 561 00 Huskvarna. Tel. 036/12 58 18.

Värnamo konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Korr. Carl Svensson, Flingt. 17, 331 00 Värnamo.

Eksjö patientförening, c/o Alf Rang, Jönköpingsväg. 25, 570 22 Forserum.

KALMAR LÄN

II
Kalmar läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Sigfrid Celander, Siljeströmsv. 29, 381 00 Kalmar. Tel. 0480/126 41.

Kalmarortens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Sigfrid Celander, Siljeströmsväg 29, 381 00 Kalmar. Tel. 0480/126 41.

Nybro konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Eric Robertsson, Brokagårde, 382 00 Nybro. Tel. 0481/105 44.

Oskarshamnortens konvalescentförening. Sekr. Irma Karlsson, Alléväg. 11 C, 572 00 Oskarshamn. Tel. 0491/108 90.

Vimmerbyortens förening för hjärt- och lungsjuka. Kassör Gösta Svensson, Granväg. 1, 577 00 Hultsfred. Tel. 0495/115 23.

Västerviks ortens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Rune Claesson, Bangat. 12 C, 593 00 Västervik. Tel. 0490/149 13.

Ölands konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Kjell Nyhlén, Solhem, 380 74 Löttorp. Tel. 0485/231 42.

Målilla patienters understödsförening, Kassör Gustav Strömlöv, Målilla sjukhus, 570 82 Målilla. Tel. 0495/208 00.

KOPPARBERGS LÄN

W
Dalarnas hjärt- och lungsjukas centralförening. Ordf. Knut Björnstad, Box 13, Kvarnsveden, 781 00 Borlänge. Tel. 0243/327 90.

Föreningen Kedjan, Borlänge. Ordf. Knut Björnstad, Box 13, 781 00 Borlänge. Tel. 0243/327 90.

Ludvika ortens konvalescentförening. Ordf. Alvar Fredriksson, Digervåla, Sörvik, 771 00 Ludvika. Tel. 0240/391 16.

Borlänge Silikosförening. Ordf. Karl-Henrik Andersson, Hushagsgat. 8 A, 781 00 Borlänge.

Föreningen Ringen, Falun, c/o Danielsson, Bruksgat. 2 B, 790 10 Korsnäs.

Högbo patientförening, Högbo sjukhus, 791 00 Falun. Tel. 023/137 00.

KRISTIANSTADS LÄN

L
Kristianstads läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Elliott Nylander, Mellanhedsväg. 13, 281 00 Hässleholm. Tel. 0451/129 90.

Hässleholmsortens kamratförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. John Lundqvist, Västerbogat. 7 E, 281 00 Hässleholm. Tel. 0451/134 30.

Kristianstadsortens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Folke Rydén, Tvedegårdsväg. 6, 291 00 Kristianstad. Tel. 044/11 72 45.

Nordvästra Skånes konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Nils Andersson, Nygårdsväg. 3, 264 00 Klippan. Tel. 0435/124 89.

Österlens konvalescentförening för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Sture Svensson, Nisbethg 7, 272 00 Simrishamn.

KRONOBERGS LÄN

G
Hjärt- och lungsjukas förening i Kronobergs län, Kungsv 89, 352 44 Växjö. Tel. 0470/195 68 eller 250 00 ankn. 127.

MALMÖHUS LÄN

M
Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Malmöhus län. Korr. Åke Magnusson, Kronetorpsgat. 94 A, 212 27 Malmö. Tel. 040/93 35 95.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Hälsingborg m.o., Harlyckevegat. 9 B, 252 58 Hälsingborg. Tel. 042/11 08 43. Ordf. Folke Weimark, Krabbeg 6, 252 36 Hälsingborg. Tel. 042/12 24 18.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Lund m.o., Södra stationen, Södra Esplanaden, 223 54 Lund. Tel. 046/11 49 90. Ordf. Evert Lihden, Ringväg. 37, 234 00 Lomma. Tel. 040/46 33 17.

De hjärt- och lungsjukas förening i Malmö, Almbacksgat. 2 B, 211 54 Malmö. Tel. 040/11 57 95. Ordf. Tore Leijon, Erikslustväg. 6 A, 217 52 Malmö. Tel. 040/91 47 04.

Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Höganäs. Ordf. Knut Jönsson, Primulagat. 10, 263 00 Höganäs, Tel. 042/428 78.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Ystad m.o. Korr. Ulla Hansson, Trumslagareg. 8, 271 00 Ystad.

De hjärt- och lungsjukas lokalförening i Landskrona. Ordf. Evert Mathiasson, Hantverkareg. 42 A, 261 52 Landskrona. Tel. 0418/131 46.

Hantverksgat. 42 A, 261 52 Landskrona. Tel. 0418/131 46.

Mellanskånes konvalescentförening, Box 107, 241 00 Eslöv. Ordf. Clara Westerdahl, Klockareväg 5, 243 00 Höör. Tel. 0413/212 98.

Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Trelleborg m.o. Ordf. Bengt Jarnhäll, Wemmenhögsg. 10, 231 00 Trelleborg. Tel. 0410/184 40.

Patienternas förening Nyttä och Trevnad, Orupssanatoriet, 243 00 Höör. Tel. 0413/252 81.

Patientföreningen Gagn och Glädje, Lungkliniken, Allmänna sjukhuset, 200 90 Malmö. Tel. 040/99 00 00 ankn. 1180.

Patientföreningen, Lungkliniken, Lasarettet, 225 90 Lund. Tel. 046/11 76 00.

NORRBOTTENS LÄN **BD**

Länsföreningen för hjärt- och lungsjuka i Norrbotten. Ordf. Bror Ek, Stationsg. 24 B, 951 00 Luleå. Tel. 0920/152 38.

SKARABORGS LÄN **R**

Länsföreningen för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Arne Andersson, De la Gardieväg. 82 D II, 531 00 Lidköping. Tel. 0510/264 26

STOCKHOLMS STAD **A**

Centralstyrelsen för hjärt- och lungsjuka i Stockholm, Rådmansgat. 22 A, 1 tr, 114 25 Stockholm. Tel. 08/20 50 85.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Stockholm (FHLIS), Rådmansgat. 22 A, 1 tr, 114 25 Stockholm. Tel. 08/20 50 85, 20 50 86. Ordf. Lennart Åkerström, Knypplerskeväg. 23, 161 47 Bromma. Tel. 08/26 40 68.

S:t Görans patientförening, S:t Görans sjukhus, 102 20 Stockholm.

Söderby patientförening, Söderby sjukhus, 150 26 Uttran. Tel. 0753/309 20.

STOCKHOLMS LÄN **B**

Konvalescentföreningen för hjärt- och lungsjuka i Stockholms län, (KHLIS), Algat. 3, 171 33 Solna. Tel. 08/27 81 13.

Patientföreningen, Uttrans sjukhus, Fack 140 31 Uttran. Tel. 0753/304 83.

SÖDERMANLANDS LÄN **D**

Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Södermanlands län. Korr. Arne Lundh, Stenkvistaväg. 9, 633 57 Eskilstuna. Tel. 016/13 90 18.

Eskilstuna konvalescentförening. Ordf. K. A. Sjöqvist, Skogstorpaväg. 27, 632 29 Eskilstuna. Tel. 016/14 86 21.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Nyköping. Ordf. Helge Eriksson, Fruängsgat. 10, 611 00 Nyköping. Tel. 0155/190 55.

Lungkliniken patientförening, Lasarettet, 635 90 Eskilstuna. Ordf. Arne Lundh, Stenkvistaväg. 9, 630 03 Eskilstuna. Tel. 016/13 90 18.

UPPSALA LÄN **C**

Uppsala läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Ordf. Gunnar Ericson, Backväg. 8, 740 30 Björklinge. Tel. 018/37 03 30.

Uppsalaortens konvalescentförening. Ordf. Mary Erixon, Gröna gatan 23 C, 754 36 Uppsala. Tel. 018/11 65 38.

Enköpingsortens konvalescentförening. Ordf. Ingvar Jäderholm, Bäckgat. 10, 199 00 Enköping. Tel. 0171/337 18.

Patientföreningen vid lungkliniken, Avd. 41, Akademiska sjukhuset, 755 90 Uppsala. Tel. 018/13 92 00 växel.

VÄRMLANDS LÄN **S**

Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Värmlands län. Ordf. Åke Asppling, Lovisebergsväg. 1 B, 683 00 Hagfors. Tel. 0563/121 82.

Lokalföreningen för hjärt- och lungsjuka i Karlstad. V. ordf. Gullan Ahlström, Hamngat. 32 B, 652 25 Karlstad.

Konvalescentföreningen för hjärt- och lungsjuka i Arvika. Ordf. Sonja Johansson, Bosebyn, 671 00 Arvika. Tel. 0570/350 51.

De hjärt- och lungsjukas konvalescentförening i Kristinehamn. Ordf. Alma Hellström, Högåsgat. 12, 681 00 Kristinehamn. Tel. 0550/116 20.

Hjärt- och lungsjukas förening. Ordf. Fridolf Skoglund, Fack 43, 661 00 Säffle. Hagfors konvalescentförening. Ordf. Åke Asppling, Lovisebergsväg. 1 B, 683 00 Hagfors. Tel. 0563/121 82.

VIKÖ, Sekr. Gösta Stake, Axvallagat. 14, 681 00 Kristinehamn. Tel. 0550/145 18.

Patientföreningen Enighet, Lungkliniken, Lasarettet, 671 00 Arvika. Tel. 0570/131 00.

VÄSTERBOTTENS LÄN **AC**

Västerbottens läns hjärt- och lungsjukas centralförening. Ordf. Erling Engewad, 920 15 Hällnäs. Tel. 0933/203 00.

Konvalescentföreningen Bången, Box 375, 921 00 Lycksele. Ordf. Arne Årebrand, Skolgat. 16 A, 921 00 Lycksele. Tel. 0950/104 33.

Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå. Ordf. Alex Andersson, Gimonäsv. 13, 902 40 Umeå. Tel. 040/13 27 10.

Skelleftebygdens konvalescentfören. Korr. Allan Johansson, 930 20 Burträsk. Tel. 0914/100 08.

Patientföreningen, Hällnäs sjukhus, 920 15 Hällnäs. Tel. 0933/203 00.

VÄSTERNORRLANDS LÄN **Y**

Västernorrlands hjärt- och lungsjukas centralförening. Ordf. Lars Norberg, Fack 60, 860 40 Indal. Tel. 060/921 70.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Sundsvall m.o. Exp., Ö. Långg. 37 C, 852 63 Sundsvall. Tel. 060/12 50 70. Ordf. Märta Sjölund, Pl. 2685, 860 21 Sundsbruk. Tel. 060/770 47.

Norra Ängermanlands konvalescentförening Ordf. Gunnar Nyberg, Box 1321, 890 28 Gullänget. Tel. 0660/197 81.

Föreningen Nyttä och Nöje, Lungkliniken, Box 129, 891 00 Örnsköldsvik.

VÄSTMANLANDS LÄN **U**

Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Västmanlands län, Haga Parkgata 5, 723 36 Västerås. Tel. 021/14 20 33.

Ordf. Karl-Axel Berglund, Kaserngat. 11, 723 47 Västerås. Tel. 021/11 97 31.

Fagerstaortens konvalescentförening. Ordf. Karl Bengtsson, Benningväg. 19, 773 00 Fagersta. Tel. 0223/144 80.

Köpings konvalescentförening, Mariebergsväg. 9, 731 00 Köping. Tel. 0221/103 11. Ordf. Rune Degerman, Pungboväg. 24, 731 00 Köping.

Konvalescentföreningen Aros, Haga Parkgata 5, 723 36 Västerås. Tel. 021/14 20 33. Ordf. Valter Stender, Bangat. 17, 722 28 Västerås. Tel. 021/11 28 36.

Patientföreningen, Lungkliniken, Lasarettet, 725 90 Västerås. Tel. 021/13 71 00.

ÄLVSBORGS LÄN **P**

Föreningen för hjärt- och lungsjuka, SALKO, Postfack 216, 501 01 Borås. Ordf. Herbert Ahlqvist, Akvilejagången 31, 502 49 Borås. Tel. 033/12 00 02.

Marks konvalescentförening. Ordf. Helge Andersson, Hedbo 46, 510 16 Skene.

Patienternas understödsförening, Sjö-Gunnarsbo sjukhus, 520 14 Åsunden.

Patientföreningen Skogsblomman, Lungkliniken, Västeråsen, 505 90 Borås.

ÖREBRO LÄN **T**

Örebro läns centralorganisation för hjärt- och lungsjuka. Korr. Ivar Björnvall, Västmannagat. 3, 703 42 Örebro. Tel. 019/13 36 91.

Örebro konvalescentförening, Postfack 378, 701 01 Örebro. Exp. Medborgarhuset. Tel. 019/18 99 81.

Karlskoga konvalescentförening, Skogsrundan 14, 691 02 Karlskoga. Tel. 0586/370 78. Ordf. Nils Pettersson, Bregårdsg. 20 D, 691 00 Karlskoga. Tel. 0586/380 11

Patientföreningen, Lungmedicinska kliniken, Adolfsberg, 700 09 Örebro. Kassör Karl Erik Mählman, Boängsväg. 64, 691 00 Karlskoga. Tel. 0586/347 01.

ÖSTERGÖTLANDS LÄN **E**

Centralorganisationen för hjärt- och lungsjuka i Östergötland, Box 101, 581 02 Linköping. Tel. 013/12 44 40. Ordf. Gustav Somdal, Garvaregat. 12, 582 53 Linköping. Tel. 013/12 13 50.

Föreningen för hjärt- och lungsjuka i Östergötland, Box 101, 581 02 Linköping. Tel. 013/12 44 40. Korr. Göte Nordberg, Prästbolsgat. 1, 582 64 Linköping. Tel. 013/12 67 42.

Hjärt- och lungsjukas förening, Skolgat. 8, 602 25 Norrköping. Tel. 011/12 30 19. Ordf. Sven Ahlström, Bergslagsgat. 67, 602 17 Norrköping.

Status

julnummer bjuder i år
på mer läsning
än tidigare.

Sture Stamming

Sven O. Bergkvist

Pär Wistrand

m fl medverkar.

Konstverk av G. Erkner

Korsord m m

Pris 3:-

Present- och nyttoartiklar
Bords- och golvarmaturer

A. Rydéns Försäljnings AB

S:t Eriksgatan 28, 112 38 STOCKHOLM
Tel. 08/53 31 00

Fabrik: **AB RYDÉNS FABRIKER**
330 30 Gnosjö. Tel. 0370/917 00

TÄNK PÅ

Hjärt- och Lungsjukas

Blomsterfond

Postgiro 95 00 11

KONSUMENTDEBATT

Konsumentdebatt är en brett upplagd studie- och diskussionsverksamhet som Konsum startat i höst. Den handlar om konsumentens situation — om varor, tjänster och köp, om samhällets och organisationernas uppgifter i konsumentpolitiken.

Kontakta Konsum eller konsumentföreningens kontor så får du alla upplysningar om verksamheten på din ort!

Märket för konsumenter i förening.